

עורך: עידו בסוק

מערכת: אורה מלול, אורה רינגל, גייה אייל, יעל קניאל, זהבה הרפז, אסתר לסטני, שולמית אורן, מיקי לאטי, רות דה-יוהאנס

עִבְרָאוֹרִים

דְּבַר הַדְּרָכָה
לְמֹרֵי הָאוֹרָפִים

גִּילְיוֹן כֹּה אֹרֵז תְּשִׁיג - סֵפְטֵמְבֵּר 1995

פתח

אוצר בלום

גיליון זה הוא האחרון בסדרת 'עִבְרָאוֹרִים', לפחות עד לעת שתבוא שעת רצון חדשה ויתעורר הצורך בטיפול בנושאים נוספים.

הגיליון מוקדש הפעם לנושא - הקניה ומיחזור של אוצר מלים (ולנושא נוסף סמוך לו - השימוש במילון) שיש לו חסידים לא מעטים, שאף פיתחו שיטות ודרכים חדשות לעיסוק בו, בעיקר במחוז הדרום שלנו, אך יש גם לא מעטים הפוסלים התמקדות בו, בעיקר בנושא לעצמו, וזאת על שום ההנחות, שנעשו מקובלות ורווחות ביותר זה שנים לא מעטות, ש'מורה אינו מילון'. שֵׁעִקֵר עֲבוּדַת הַהוֹרָאָה בכיתה אינה הסבר או תרגום של מלים, ומעל לכול - שרכישת השפה איננה מותנית בצבירה סתמית של מלים בודדות אלא בסיגול אסטרטגיות נכונות, המאפשרות לתלמיד להתקדם הן בהבנת השפה והן בשימוש פעיל בה עליידי הבנת ההקשר וה'טון', על ידי היקש מן הידוע לו לגבי מבנה השפה אל המלה החדשה והתופעה החדשה, על ידי היסקים הגיוניים, על ידי שימוש בידע עולם קודם וכו'.

ברור, עם זאת, שלא ניתן לרכוש שפה, ולא כל שכן להשתמש בה שימוש פעיל לצרכים מגוונים, בלא שליטה באוצר מלים רחב. למעשה, עיקר

אחת, זו שאכן שולבה בטקסט או בשיחה, ולא בתבניות הנראות דומות אך בעצם הן שונות (אם מדברים על 'כדי ל...' - לא לגלוש לכדי ש...; ובוודאי לא להרגיש את התבנית האחת על ידי השנייה).

לאחר ההצגה הכוללת דוגמאות מפי המורה, באה ההקניה לשם הפנמת הנלמד, בעיקר תוך דיבור וריבוב, יש להקפיד על דירוג התירגול מן הסגור אל החצי פתוח ואל הפתוח. בשלב היישום, שהוא חלק מההקניה, יש פנייה פחות אל החיקוי ויותר אל החשיבה. בעיקר מבוצעת 'העברה', אנלוגיה לסיטואציות חדשות, כדי לראות כיצד המלים שנלמדו מתפקדות בסיטואציות שונות.

בנושא המיחזור, הקשור אף הוא בגישה של 'הידוק הבקרה', נרחיב בחוברת.

במרחב

רנישת אוצר מלים

הצגה-תירגול-יישום - דגם כללי

הצגה והדגמה. על המורה ללמוד להבחין בין דרכי ההצגה הראויות השונות: יש מלים שראוי

המסר המוצע בגיליון זה אינו מכוון לפגוע בגישה המבוססת על פיתוח אסטרטגיות, אלא מכוון לעירור המודעות של המורה בצורך בפיקוח ובבקרה נכונה על הדרך שבה מוצגות מוקנות (מתורגלות ומיושמות) וממוחזרות מלים בשיעורי האולפן. ההנחה העקרונית היא שהשפה היא מערכת של יסודות (אלמנטים) המשולבים זה בזה והשימוש בה בנוי על ידע מצטבר. המלה במערכת זו אינה עומדת בפני עצמה, אלא מקבלת את מלוא משמעותה בתוך הקשר, ובהקשרים שונים. המורה חייב לקשר כל הזמן בין ידע קודם שרכש התלמיד לבין ידע חדש, וחייב להביא לכך שתלמיד יתרגל את המלה באופן פעיל וסביל מספר רב של פעמים ובהקשרים שונים. שילוב מחדש של המלה בתהליך ההוראה אינו מתמקד ביחידה מסוימת במשך היום, המוקדשת לחזרה, אלא יש לבצעו לאורך כל היום תוך שילוב יסודות ישנים בחדשים.

במלים אחרות, אנחנו מדברים כמעט על המובן מאליו, ועם זאת תכופות לא מיושם על ידי רבים. כך, למשל, חשוב לנו להרגיש את הצורך בהכנה מדוקדקת בבית של הצגת המלים והקנייתן: על המורה לבחור מבעוד מועד דוגמאות מתאימות, לוודא שהדוגמאות שהוא מביא קשורות למה שנלמד קודם לכן, 'להסביר' או להדגים רק משמע אחר של המלה ('להזמין' - בהתחלה רק 'להזמין אורח' ולא 'להזמין ארוחה במסעדה' או 'להזמין חדר'), להתרכז בתבנית

להציג על ידי הבאתן בהקשר של משפט, יש מלים שניתן להדגמן באמצעות פנטומימה או תמונה, ויש מלים (בעיקר שמות עצם) שניתן אף לתרגמן (אם המורה מכיר את המלה בשפת האם של התלמידים) או לבקש מן התלמידים לחפש במלון או לנחש את פירושה בשפת אימם. המורה יודא לאחר מכן אצל התלמידים: מה המלה/ הפועל החדש שלמדתם? מה המשמעות שלה/ שלו? אם התלמידים אינם מתחילים נמורים, הוא יכול לשאול אותם: כמו מה המלה הזאת (מבחינת הבניין/ המשקל) - 'להחליט' כמו 'להזמין' וכו'? המורה כותב לאחר מכן את המלה החדשה על הלוח. אם זהו פועל - יש הכותבים אותו בצורת המקור ולאחר מכן בהווה יחיד, ויש המעדיפים דווקא את צורת העבר, בזכר יחיד, שהיא הצורה הבסיסית. אם זהו שם עצם - כותבים אותו ביחיד וברבים. שם תואר - בזכר ונקבה, יחיד ורבים. לפועל רצוי לצרף מלת יחס המתאימה להקשר שבו הוצג הפועל. אחריכך צריך להדגים את השימוש במלה החדשה במסגרת פחות 'מאולצת' מההקשר ההתחלתי, יותר אמיתית (אפשר לעשות זאת על ידי הצגת שאלה שבה משולבת המלה החדשה).

תרגול. התירגול יכול להיעשות ב'מקהלה' (הכיתה כולה) או עם תלמידים שונים בנפרד. כאמור בהקדמה, יש לעבור מהתרגילים הפשוטים ביותר והסגורים (המרות, 'שרשרת' - תלמיד עונה לתלמיד ושואל את חברו אותה שאלה, כתוב 'נכון' או 'לא נכון' לגבי משפטים נתונים, כתוב או אמור את ההיפך ממלה X, כתוב או אמור בצורת הרבים, התאם טור ב לטור א כשהיחס בין הטורים הוא של מלים נרדפות או שמות תואר לעומת שמות עצם, הפוך מעבר להווה ולעתיד לפי טבלה נתונה, סדר מלים שהתבלבלו במשפט בסדר נכון) דרך תרגילים חצי-פתוחים (כתוב שאלות למשפטי חיווי, השלם חצאי משפטים נתונים) אל התרגילים הפתוחים (מה דעתך על...? ספר על עבודתך/חופשתך, כתוב משפטים/קטע שהמלים המרכזיות בהם נתונות לך על ידי המורה, כתוב פתק/מכתב על...).

יישום. שלב זה כולל דיאלוג המעביר את המלה או המלים החדשות שהוקנו להקשר חדש (למשל, אם הפועל 'להחליט' תורגל קודם בהקשר של קריאת ספר או ראיית תוכנית טלוויזיה, הוא יתורגל עכשיו בהקשר של החלטה לנסוע עם חבר לאילת: למה אתה רוצה לנסוע עם חבר לאילת? מתי אתם רוצים לנסוע - צריכים

להחליט אם ביום רביעי או ביום חמישי, כמה ימים אתם רוצים להיות שם - יומיים או שלושה, אפשר לנסוע ולהחליט שם וכו'); 'סיטואציה' (אתה עובד במקום חדש. אחרי חודש אתה רואה שהעבודה לא כשביילך. אתה מחליט לחפש עבודה אחרת. אישתך חושבת שאתה צריך לחכות חודש ואחריכך להחליט. - התלמידים מתבקשים לשחק את תפקידי האישה והבעל, תוך הסתמכות על דף מלים ועל משפטי מפתח שהמורה השמיע או כתב על הלוח), קריאת טקסט, שימוש ברפי עבודה.

לא תמיד היישום יבוא מיד לאחר התירגול. לעיתים הוא יכול לבוא כסיכום לאחר 2-3 מחזורים של הצגה/הדגמה/תירגול. שלבי התירגול והיישום ארוכים יותר, כמובן, משלבי ההצגה וההדגמה.

הדגמת דרכי עבודה

שילוב מלה חדשה במלים ידועות
העבודה (במקרה זה - סביב המלה 'לחכות') מתבססת על דף-מלים המונח לפני התלמידים.

דף מלים (דוגמה)

פעלים	תארים	מלות שאלה	מלות זמן (תארי פועל)
מחכה ל	רחוק	למה	תמיד
עורר ל	קרוב	לאן	לפני ה
חושב ש	פתוח	למד	אחרי ה
צריך	ראשון	כמה זמן	לפעמים
אובד	אחרון		אף פעם לא
	קל		בדרך כלל
מבע	קשה		כבר
אתה צידק	יותר		כל השבוע
	כדאי		

דף המלים מרכז את היסודות הלשוניים שנלמדו במשך השבוע או בימים האחרונים באותה כיתה. המרכיבים ברובם תוכננו מראש, אך כמה מהם גם שולבו תוך כדי הוראה, משיקולים שונים. הדגש בעבודה על דף המלים הוא סמנטי יותר מאשר דיקדוקי-מורפולוגי. מבחינת התלמיד, הרף הוא סיכום המאפשר לו לראות את המסגרת הלשונית שבה הוא נתון. מבחינת המורה, זהו כלי בקרה המאפשר לו לבדוק את

עצמו (על מה חזר, על מה עליו לחזור) ואת הידע של הלומדים. הרף הוא מעין 'חוזה' שנעשה בין המורה לתלמידים, ומחייב את המורה לטפל בהמשך במלים שבו.

הערה: אם יסוד לשוני נועד לשימוש סביל בלבד, רצוי לסמנו בכוכבית.

המורה משוחח עם התלמידים, לצורך תירגול הפועל לחכות בשילוב מלות שאלה: השעה 8.00 בבוקר/ 9.30 וכו' - למה את מחכה? אנחנו מחכים לחדשות טובות - למה אנחנו מחכים? ישראל מחכה לתשובה מארה"ב - למה ישראל מחכה? שושנה מחכה לאורי - למי שושנה מחכה? מי מחכה למי - בבית/באולפן/ במשרד/ בקופ"ח? הוא מחכה לטלפון - ממי?

המורה ממשיך: תגיד לי X (תלמיד אחר) שאת צריכה מכות כביסה, אבל עכשיו אין לך כסף ואת צריכה לחכות, תגיד לי X שאתה מחכה למכתב ואין לך סבלנות לחכות.

דיאלוג, לצורך תירגול הפועל לחכות בשילוב 'בדרך כלל' ו'כמה זמן': את מחכה לאוטובוס? - לא. למי את מחכה? - לחברה. יש לי פגישה. כמה זמן את מחכה? - אני מחכה כבר עשר דקות. אני לא יודעת מה קרה. בדרך כלל, היא באה בזמן.

סיטואציה המוצגת לתלמידים לשם שילוב 'לחכות' ול'עזור': הפקיד במשרד (אפשר להעביר אח"כ גם לאחות אצל רופא) שואל למי אתה מחכה. אתה אומר שאתה מחכה למנהל. הפקיד אומר שאתה יכול לעזור, אבל אתה אומר שאתה מחכה למנהל, כי רק הוא יודע מה אתה צריך ורק הוא יכול לעזור.

שילוב 'לחכות' ו'להתחיל': המורה לתלמידה - תגיד לי לה (לחברה בכיתה) שהיא יכולה להתחיל ללמוד רק בחודש אפריל, כי עכשיו לא פותחים כיתה חדשה. היא צריכה לחכות לחודש אפריל.

דיאלוג סגור, המשלב את 'לחכות', 'לעזור', 'להסביר', 'כבר' (התלמידים צריכים לחקותו תוך שינוי שם המשפחה, מקור המגורים): סליחה, אפשר לעזור לך? - כן, אולי אתה יודע איפה גרה משפחת X? - כן, אני מכיר את משפחת X. הם כבר לא גרים פה. הם גרים ב... - אתה יכול להסביר לי איפה זה? - כן, רק רגע. אתה יכול לחכות? - כן, יש לי זמן. אני מחכה.

העלאת סיטואציה המשלבת את 'מחכה', 'מסביר', 'עוזר', 'כל שבוע', 'אחר הצהריים' (התלמידים צריכים להשלים את תארי הפועל): אורי בן 12 ו-10 חודשים, הוא מחכה לברימצוה. עכשיו הוא לומד עם רב כל שבוע אחר-הצהריים. הרב מסביר לאורי (...). הוא עוזר לו לקרוא את התורה (...).

דיאלוג המשלב 'מחכה', 'תמיד', 'אף פעם', 'ראשון', 'אחרון', 'לפני ה...' - שלב ההדגמה: אתה תמיד בא בזמן. אתה אף פעם לא בא מאוחר, אתה תמיד ראשון. אני לא אוהב לבוא מאוחר, אני לא אוהב להיות אחרון. אני לא אוהב לחכות לרגע האחרון. לא כדאי לבוא מאוחר. אני לא אוהבת לחכות, אני תמיד באה שתי דקות לפני ה... ולנבי אוצר מלים דומה: תמיד, בדרך כלל, אף פעם, לפעמים - התלמיד מתבקש לשבץ את אחד מארבעת תוארי הפועל (מלות זמן), לשם מחזור: אתה בא לכיתה בזמן (תמיד/בדרך כלל/לפעמים/אף פעם/לא); אתה עובד בכוכר; אתה) שותה יין; הולך לקולנוע; מדבר עברית בבית; שומע מוזיקה; בא הביתה וקורא עיתון.

מלת-ציר בהקשר 'נושאים ותחומי תיפקוד'

כפי שנרמז מהכותרת, מדובר בהקניית אוצר מלים המבוססת על החשיבה שהנחתה את תוכנית הלימודים החדשה העומדת לראות אור. בתוכנית זו אין לומדים את הנושאים הקלאסיים (בריאות, דואר וכו') באופן דיאכרוני, אלא עוסקים בתחומי תיפקוד שונים, הנלמדים בריזמית, משתלבים זה בזה, ומתפתחים עם המשך הלימודים באולפן. אנו מציעים כאן שני אופני לימוד - להוראת שם עצם ופועל.

הרף להקניית שם העצם ('שינוי') כולל צירופים שונים, שכיחים, שבהם מופיע שם העצם בתחומי תיפקוד שונים:

שינוי כתובת שינוי במצב/בתוכנית/במזג האוויר שינוי פיזיולוגי שינוי בהתנהגות שינוי חשוב/גדול שינוי רציני/דראסטי

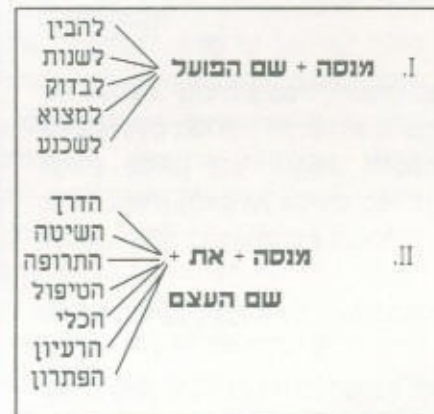
לאחר מכן מופיעה סדרת משפטים, שבהם המלה, כמצורף לאחר מהתארים או השמות שזכרו לעיל, מופיעה בהקשרים שונים ומגוונים:

אתמול ירד גשם. גם היום אין שינוי במזג האוויר. / כשעולה חדש בא לישראל, זהו שינוי גדול בחיים שלו./במדינות מזרח אירופה יש עכשיו שינויים חשובים./ רוסיה זקוקה לשינויים בשיטה הכלכלית

שלת /הטלוויזיה הביאה לשינויים גדולים בציוויליזציה המודרנית. / הרופא אמר למשפחה שאין שינוי במצב החולה. /נכנסתי לדירה חדשה; אני צריך לעשות שינוי בתעודת הזהות וכו'.

היתרון של סדרת משפטים זו הוא שהמורה יכול בעזרתה לשוחח עם התלמידים על נושאים 'ברמה' (ולסייע להם בהדרגה להגיע גם ליכולת שיחה עצמאית כזאת), וזאת מבלי שהם עצמם יצטרכו ליצור את המשפטים - דבר שבשלב זה אין הם מסוגלים לעשות. הוא יכול, למשל, לשאול: האם רוסיה זקוקה לשינויים בשיטה הכלכלית שלה? - והתלמיד יענה: כן (או: לא), רוסיה (לא) זקוקה לשינויים... או לשאול: האם אתה מסכים שהטלוויזיה הביאה לשינויים גדולים? והתלמיד יענה: אני (לא) מסכים שהטלוויזיה הביאה...

לנבי הקניית הפועל: כאן מוצע לצרף לפועל את שמות הפועל ושמות העצם המצטרפים אליו לעיתים קרובות:

לכך מצטרפים משפטים - הן בנושאים יומיומיים שכיחים והן בנושאי אקטואליה, מאותם טעמים שצינו להלן:

בתחום היומיומי

1. סאשה עולה חדש. הוא בארץ כחודש. הוא מנסה לדבר ברוחב עברית, מנסה לשאול שאלות בעברית, מנסה לכתוב מכתב קצר לקרובים שלו בעברית ומנסה להבין מה חדש בארץ.
2. משרד הקליטה והסוכנות מנסים לעזור לעולים ב-.
3. המורה מנסה להסביר את המלים החדשות בעברית.
4. אני מנסה ללמוד, אבל רעש הילדים מפריע לי מאוד.
5. מישה מהנדס. הוא מנסה למצוא עבודה במקצוע. הוא פנה למפעל x, ומנהל המפעל קיבל אותו לחדש ניסיון.

6. חנה לא קיבלה את החבילה, ששלחת לה. הפקידה בדואר מנסה לבדוק מה קרה.

אקטואליה

7. המורים מנסים לשנות את תנאי העבודה והשכר שלהם, לכן הם עושים שביתה.
8. הממשלה מנסה למצוא פתרון/דרך כדי (לגמור) לסיים את השביתה.
9. ישראל מנסה להגיע להסכם שלום עם מדינות ערב.
10. התושבים ברמת-הגולן מנסים לשכנע את ראש הממשלה לחתום על הסכם שלום עם סוריה כדי להחזיר/לתת את הגולן.

ריכוז תרגילים המבוססים על דף-מלים

סוגי תרגילים המומלצים לעבודה בשיטה המוצעת על ידנו (הערה: מפאת חוסר מקום לא נביא כאן את רשימת המלים שאליה מתייחסים התרגילים: נציין רק שהיא כוללת שישה מדורים: שמות עצם, פעלים, שמות תואר, מלות מבנה מסוג 'כפי', 'יותר מ...', 'כי', 'לכן', מלות יחס בנטייה מסוג 'אצל' - 'אצלי', 'את' - 'איתך' וביטויים-מבעים מסוג 'מוצא חן בעיניי', 'אכפת לי', 'אין קשר' וכו').

א) התייחסות למשפט באמצעות נכון/לא נכון, אפשר/אי אפשר, חשוב/לא חשוב, מסכים/לא מסכים.

משפטים לדוגמה: המצב בעזה מסוכן, לכן צה"ל נמצא שם; משה הולך לדואר, כי הוא רוצה לקנות מוצרי חלב; התינוק לוקח תרופה, כי הוא לא מרגיש כלי-כך טוב; יש לך חובות, לכן אני לא יושן טוב בלילה; אין לו מצב רוח טוב, כי יש לו הרבה דאגות; נולדתי בישראל, אני גר בישראל ולכן אני לומד באולפן; המכונית מקולקלת, לא בטוח לנסוע בה.

ב) תגובות למצב באמצעות משפטי רב-ברירה: נתון משפט המתאר מצב ומצורפים לו ארבעה משפטים לבחירת אפשרות תגובה לסיטואציה המתוארת בו (מה הפתרון, מה כדאי לעשות/להציע/לומר וכו'). לדוגמה (המלים באות נטויה, גם אלו שבמסגרתם מופיעות ב'דף'):

אתה יושב באוטובוס וקורא עיתון. האיש שיושב על ידך מתקרב אליך ומסתכל בעיתון שלך. מה אתה עושה? (1) עובר מקום; (2) נשאר במקום

וממשיך לקרוא: 3) פונה לאיש ומבקש לא להפריע לך; 4) זו הצידה.

אתה הולך ברחוב אחרי בחורה גבוהה ובלונדינית. פתאום אתה רואה ששטר של 100 ש"ח נופל מהכיס שלה. מה אתה עושה? 1) משאיר את הכסף וממשיך ללכת; 2) אתה שם את הרגל על הכסף, מסתכל לצד, בודק שאף אחד לא רואה ומכניס לכיס; 3) קורא לבחורה ומחזיר לה את הכסף.

חברים טובים שלך מגיעים מחו"ל ארצה ומבקשים ממך לקחת חופשה כדי לטייל איתם. אתה עסוק בעבודה ולא יכול לקחת חופשה. מה אתה אומר? (צריך לבחור מתוך אמירות של התנצלות או סיבות).

ג) תגובות הסכמה או אי הסכמה (בצירוף או שלא בצירוף נימוקים לתגובה) על משפטים הניתנים לתלמידים. משפטים לדוגמה:

צריך להחליף את שר האוצר של ישראל; אנשים שמנים אוכלים יותר מאנשים רזים; הכי חשוב זה שתהיה לך עבודה טובה; החנויות בישראל דומות לחנויות במוסקווה; הסיבה לתאונות הדרכים בישראל - הנהגים, ולא הכבישים; מזג האוויר בנגב דומה למזג האוויר בירושלים; כל החיים קיבלתי מה שביקשתי וכו'.

ד) השלמת מלה במשפטים חסרים (בשיטת רבי-כרייה, שבה נתונות האפשרויות השונות, או בלי מחסן מלים. המסיחים המופיעים כאן מצויים ברף-המלים):

1) השלמת מלים מחלקי דיבר שונים. למשל: המשטרה (שיפרה, פירסמה, אישפה, שיחררה) את החשוד בחוסר הוכחות; הילד (נפל, ליכלך, הפיל, הסתכל) את הכוס ושבר אותה; המשטרה רוצה (לגרום, לשנות, למנוע, להגדיל) תאונת דרכים וכו'.

2) השלמת מלים מחלק דיבר מסוים. במקרה זה - תואר הפועל. לדוגמה: לפני שחתחילים לכתוב בחינה, אומרים: (באמת, בכוח, ברצינות, בהצלחה); עברית שפה לא קשה, אפשר ללמוד אותה (בקלות, בהורמנות, בוזל, ביד חזקה); כשחבר בא לבקר בבית, אני מקבלת אותו (באופן רשמי, באופן דחף, בנימוס, בשמחה).

ה) הגדרת מלה - המורה מחבר הגדרת מלה, תוך שימוש במלים שכבר נלמדו, ועל התלמיד למצוא מהי המלה המוגדרת. לדוגמה:

ההגדרה: לא עולה הרבה כסף - תשובת התלמיד: זול; להגיע אחרי הזמן - לאחר ל...; להגיע מלמעלה למטה - לרדת; להגיע מצד אחד לצד

שני - לעבור ל...; כסף שמקבלים ושצריך להחזיר אותו - הלוואה; האיש שעומד בראש השרים - ראש ממשלה.

מיומנות השימוש במילון*

כידוע, לא רבים אוהבים להשתמש במילון בשפה זרה. הדיפדוף בו דורש יגיעה וסבלנות לא מעטות. אולם גם מי שפותח מילון כזה, נתקל בקשיים לא מעטים: כשמדובר בלומד עברית, עליו להכיר את הבניינים והמשקלים, ובחלק מהמילונים - הכרחי להכיר גם את שורש המלה; קיימים הכדלים בכתיבים (ברוב המילונים המלים מופיעות בכתיב חסר, מנוקד); יש צורך להבחין בין משמעים שונים של אותו ערך; יש צורך להבחין בין צורת היחיד לרבים. ממחקר שנעשה באוניברסיטת ת"א התברר, שגם כאשר הלומדים המעיינים במילון התגברו כבר על הקשיים הנזכרים, עדיין אין בכך ערובה שהם יידעו להשתמש במלה לאחר מכן ולשכצה בהקשר הנכון.

אנו ממליצים שהשימוש במילון יתפוס, באופן הדרגתי, מקום באולפן - למן תחילת הלימודים. השימוש במילון עוזר לתלמיד להשתחרר מתלות במורה ולחזק את שליטתו במיומנויות השונות - הבנת הנקרא, הנשמע והנצפה.

מוצע לחלק את העבודה על המילון לשלבים אלה:

שלב מקדים, המכין את הלומד לשליטה באי-אפשר להשתמש בטכניקות מגוונות כגון: 'לשיר' את הא"ב; לארגן רשימה של מלים שנלמדו במשך היום או השבוע לפי אי-ב (כולל אב פנימי); לומר לתלמידים שם של אות ולבקשם שיגידו את שם האות שלפניה או אחריה; לבקש מהתלמידים לפענח משפט או מלה הכתובים בצופן, למשל: התלמידים מקבלים את המלה כתשבמ ועליהם לגלות את המלה המסתתרת - ישראל - על ידי שיהליפו כל אות באות הבאה לפניה בא"ב.

שלב הויהוי והבנת המשמע הייחודי: תחילה,

* סעיף זה מבוסס בחלקו על חומר שכתבו ר"ד עדנה לאורן וליאורה ויינברג. לאורן ויינברג הוציאו לאחורונה רב-מילון, שהוא פיתוח והרחבה של מילונג 2000-. מלבד המילון העברידוסי-אנגלי, הוא כולל סדרה של מילונים נושאים (מילון למונחי בית-ספר, פעולות דיבור), מילון מרכזי וסייערי ועוד.

יש לעבור על מציאת מלים בודדות במילון, ולאחר מכן למצוא את משמעותן של מלים המופיעות במשפטים כשאינן מנוקדות - לפי ההקשר (למשל: קניתי ספר מעניין). לאחר מכן, יש להתרגל את הלומדים ב'קילוף' המלה בטקסט (או בשיחה) ממוספיה, כדי שניתן יהיה למצוא את הערך במילון.

במדריך לשימוש במילון מאת ע' לאורן ול' ויינברג אפשר למצוא 100 מטלות ערוכות ומדורגות לתירגול השימוש במילון, ובהן תרגילים להכרת סימני המילון (עמ' 23-24), תרגיל בהשמטת אותיות השימוש ובמציאת צורת היחיד של שם עצם ברבים, כגון זה (עמ' 18):

השמט את אותיות השימוש:

האורה מחו"ל בא לביקור בארץ. 2. המדריך הא האחראי לשלום הילדים במשך הטיול. 3. הראיתי לשומר את האישורים בכניסה למחנה הצבא.

מחק את אותיות השימוש ומצא את צורת היחיד:

1. ההוראות נכתבו בשפות רבות (הוראה) (שפה)
2. בכנסת התקבלו החוקים החדשים ברוב קולות ( ) ( )
3. כבניינים הגבוהים עובדים משעות הבוקר. ( ) ( )

שלב ניצול המילון לחיזוק המיומנויות, ובעיקר הבנת הנקרא. אפשר לעשות זאת על ידי מתן טקסט ללומד ובו מלות מפתח מסומנות על ידי המורה. הלומד מתבקש לבדוק במילון את המשמעים של המלים המסומנות בלבד, וכך להתרגל לשימוש במילון באופן בודד (סלקטיווי) בלבד. במגמה דומה, אפשר לתת לתלמיד טקסט מתאים לרמתו, ללא מלים מסומנות, ולהורות לו לבדוק לא יותר ממספר מסוים של מלים (נאמר 5-10). אפשר ליישם טכניקות אלה גם להבנת הנשמע והנצפה.

© כל הזכויות שמורות
לאגף לחינוך מבוגרים, משרד החינוך והתרבות
הוצאה לאור: מחלקת הפירסומים,
משרד החינוך והתרבות
עיצוב: רוזיטל תרן
סדר ודפוס: פלס